Айрық ша аптап еді-ау сол бір жаз

1994 жылдың 6 шілдесінен есте жү рген бір сәт

Ә біш КЕКІЛБАЙҮ ЛЫ.

Ә ліге дейін кө з алдымда, Ақ тауғ а аттанғ алы жатырмы
Нұ рсұ лтан Ә бішұ лы ұ шағ ына бас сұ қ пай жатып, менің ана
шақ ырды. Сара Алпысқ ызы ү шеуміз шайғ а отырдық сы. Елбет
мағ ан бұ рылып: “Ә біш, осы Ақ молада соң ғ ы рет қ ой ашқ ан ?”
— деп сұ рады. Мен жауап бердім. Ө зі жуырда ғ ана болды.
Қ аланың тарихын, табиғ атын, ауа райын, тө ң ірегін, жай-
кү йін бес саусағ ындай біліп алыпты. Мұ ның тегін сізге ішім
сезе қ ойды. Бірақ , әң гімесін бү збай, тың дай тү стім.

Бірауық Алматыны сө з етті. Арнайы диссертацияғ а кіріс
сараптаманы саудыратып отыр. Сосын қ айтадан “Тың тақ ырыбына”
оралып, оны Орталық Қ азақ станның ө зге қ алаларымен сра
бастады. Кенет жалпы астаналарғ а қ ойылатын шарттармен
талаптарды кө зінен тізе жө нелді. Сосын менің не айтқ ымды
білгісі келгендей, шыныаяқ қ а ең кейіп, қ ұ лағ ы ынтығ ып калды.
Пікірлерімді шет-шепірлеп баяндауғ а кірістім. Мұ қ тиятты назар салғ ан.
Бірақ , не айтатынымды алдын ала біліп қ ойғ андай, ө з
дәлелдеріне жү гінеді. Аузынан шыққ ан әр сө з ойысқ ан қ азір
ілікпегендей, кө ң ілінде кө птен жү ргендей. Мен бір мұ ны
естігенде жұ ртшылық тың не ойлап, не айтуы мұ мкін екін
болжамдай бастадым. Ол мұ ны да баяғ ыда-ақ сараптап қ ойғ андай.
Қ ысқ асы, ұ шақ тан тү скенде Нұ рсұ лтан Ә бішұ лы ұ ғ ынса, не
бір тас тү йін шешімге келіп, бір нартәуекелге белсіп жү ргеніне
кө зім әбден жеткендей болды. Бірақ , ол: “Мұ ның бәрі идея
ғ ой. Ойланатын нәрселер әлі кө п қ ой. Ойланамыз ғ ой”, — деп,
менің қ обалжып келе жатқ анымды біліп, басу айтып
жайбарақ аттандырып қ ояды.

Арада бірер апта ө тер-ө тпесте, Жоғ арғ ы Кең естіңестірілу
кең есіне енді кіріскелі жатыр едік, кенеттен Ерік Мағ зұ мұ лы
Асанбаев кіріп келді. Сө зге сараң Вице-президентпен қ абағ ын
бір керіп қ ойып: “Елұ рсұ лтан Ә бішұ лы ертең гісмен бірімәселе
енгізуді сұ райды”, — деді. Есіме анадағ ы ұ шақ тағ ы
сарт ете қ алды. Тү бі бір осындай сө з айтылатын шығ ып жү р
едім. Бірақ , тап мұ ншалық тез болады ғ ой деп ойлаған ді м. Бұ л

үйлестіру кеңесіндегілерге де күтпеген оқиға болды. Әдеттегі толғап-берілер толғап, ақыры күн тәртібіне ұсынуға йарылды.

Ертеңіне жоспарлы мәжілісімізге жиналдық. Депутаттар хабарланып қалыпты. Әдеттегідей абыр-сабырдан өтіп-сөйлеп, құлақтарын түре-түре қалыпты. Ақ парламаны Нұрсұлтан Әбішұлының өзі жасады. Зал тым-тырыс. Сілтідей тұнып отыр. Президент сақадай сайрап, әзірленіп келген. Қыршауаны жөнелген сұрақтарға ешмүдірместен егжей-тегжейлі жауап беріп жатыр. Сұрақтар сонда да тыйылар емес. Арасында әлі анық тигісі келген қыршаңқы сұрақтар да жеткілікті. Олар көпшілігі мәселенің бұлайша төтенше қойылуынан әлдебір астарлы іздейді. Геосаяси айла-шарғы тапқысы келетіндер де аз емес. Тіпті, өйтіп алыстан қармамай, күнделікті тұрмыстық күйбеңдіктерінен, жекжат-жұрағаттық таңжәйі-жапсарына байланыстыратындар табылмай қалмады. Кейбірі бәрін апарып қайдағы бір саяси амбицияларға телиді. Нұрсұлтан Әбішұлы кісінің нақты мәтін сотанақ сұрақтардың өзіне төзімділікпен жауап сіндіріп, қажет болса, тіпті басынан асырып бақты. Ондай түйдекпенен түйедей, тырнақ астынан кілегей іздейтіндерді былай қойғанда, естияр деп жүргеназаматтардың өздерінің жуасытылмаған тайға мінгендей, тақымдарын қысып, қобалжып отырғандарын қызық болады. Көпшілігі басқарқарадай Алатау мен жасыл торқа мұжылып Алматы тұрғанда, аяқастынан ақтүтек бораны арсыз Арқаға төсіндегі қайдағы бір күйелеш-күйелеш көнетозаңдаулардың соншама неге керек болғанын, қаншаойланса да, ақылына сыйғызаалар емес. Алматының жақсы қасиеттерінен гөрі, қалдырылмай, түгел айтылды. Енді бармақшы астанадағы тіптұрғанқиындық гарнизонмен кемшіліктердің деешқайсысынсұрамай, көзінен тізіліп бақты. Біреулер тіпті, бұлұлтарды қоздырады деп байбалам салды. Енді біреулер бұлқылығымызға ұшырегіміздегі көршілеріміздің не деуімүмкін екенін ойлап, қиналыптон тіпті. Әсіресе, терістік-батыс көршіміздің шамына тиіпмасаласа екенбіз деген уайым әлдеңеше ретауыздан шықты. Ең бастысы, ауыспалы кезеңнің аусарлығы жан-жағымыздан түгел анталаған, тізді алып тұрғанда, жаңа астана тұрғызатынқырыуарқаржыдан тарбаймыз деген уайым мен ол кезде тұрмыс тапшылығынан тартпан тауқыметі қалмай, “шықпа, жаным, шықпалап” әзер апыл отырғанжадау-жүдеу әлеумет мұндай жеройды шығынды ететін тым ересен шаруаны босқа шашылғандықкөрініп, ақ жүрмепе екен деген күдікжиі айтылды.

Пәлеіздейтіндер мен жалажапқысы келетіндердің сыйсірә, белгілі ғой. Елге, халыққа, Елбасына шындап жандары ашитындардың өздері: “Арыстан айғашауып мертіг’ілгеннің кебін киіп жүрмейміз бе?!” деген күмәндарын жасырмай,

қ аралай күйзеліп отыр. Көбінің көзінен: “Әлі де осыдан ойлаусыз
қдйтеді?!” дейтін уайым, шынқ иналыс байқ алады. Жаратын несі
бар, менің өзім де солың ғ айғ а көбірек дес берілгендаймын.
Қолымдағ ы қ аулының жобасына қ айта-қ айта үң іліп,
тыншыта алмай-ақ қ ойдым. Бұ рынғ ы бір тармақ ғынақ ешқ ы
тармақ сү ранып тұ рғ андай. Қ алам алып, жаза бастадым. Жаңа
астананы салу мен оғ ан көшудің экономикалық жобасын
Жоғ арғ ы Кеңестің келесі бір сессиясына ұ сыну үшін Үкіметке
тапсырма беріп, қ осымша мерзім белгілеу жайында жаңа тармақ
мәтіндеп, ту сыртымда отырғ ан Елбасының қ олына ұсынды.
Нұ рсұ лтан Әбішұ лы оқ ып шығ ып, ойланып біраз отыр
Залдағ ылардың бет-жү здеріне қ арап, айтылып жатқ ан ойлар мен
тың дап алып, кенет мағ ан: “Мейлі, осы жобаны дауысқ а салғ ың ыз
келсе, сала қ ойың ыз”, деді.

Жұ ртшылық тың пікірі айқ ындалып келеді. Басым көпшілік
Елбасымыз Нұ рсұ лтан Әбішұ лы Назарбаевтың астананы молағ а
көшіру жө ніндегі дәйектемелеріне денқ оятын ың ғайқ ылды.

Оны теріске шығ аратындай байыпты дәлелдерді ешкім келтіріп
жатқ ан жоқ . Ауыспалы кезеңдегі аумалы-төкпелі кезеңнің
білдіретін байбаламдар мен уайымдар естірқ ұ лақ тың кедеткенмен,
көз жеткізіп, көң іл тоқ тататындай тұ шымды тұ жырым бере
алмай жатыр. Сондық тан, жұ ртшылық көң ілінде
алаң даушылық ты сабына түсіріп, күдік-күмәнді сергітіп,дей
нақ ты сараптама түзуге тиісті уақ ыт пен оны жү ргізетін сарабына
қ айта бір салатын мү мкіндік барын айтпасақ , қ ателіктетін дауыс
мәселеңнің байыбына баруды емес, әлгіндей ала-қ ұ ман іл әуенінің
қ ұ йқ ылжу амплитудасын ғ ана көрсететін түрі бар. Соған әлгі
екі жағ дайды да ескеретін екі тармақ тан тұ ратын қ ылжобасын
дауысқ а салғ анды жө н деп ұ йғ ардық . Айтылатын ойлар тіпті
болды-ау деген шамада жарыссөз тыйылды. Жоба дауысқ а
Екінші тармақ ғың қ осылғ анына, расында да, жұ рт келісіп, қ ол
Сонымен, астананы Ақ молағ а көшіру туралы ұ сыныс өзін
алабұ ртқ анды қ ойып, саябыр тартқ андай. Ту сыртымда ойлап,
Нү рсұ лтан Әбішұ лының жұ зіне қ арадым. Таң атқ ан үйдің та
болып, состиып отырғ ан ашаң дидарғ а үйреншікті бір ырайы
қ айта оралғ андай. Ең соң ына дейін есеп ашылмағ ан ойында
шешуші доп ұ рғ ан ойыншыдай, жанарында от ойнап, мұ ны
кү лкі үйіріліпті. Ақ сиғ ан тістерінің арасынан өрлеп, ақ ы
кәлжың тіріліп келе жатқ андай. Сонда барып есіме түсті — бү гін
шілденің алтысы екенғ ой. Кдралғ ан мәселеге ынтымызбен
елігіп кеткеніміз соншалық , әншейінде мәжіліс бастамай жатып,
әріптестерімізді туғ ан күндерімен қ ү ттық гайтынмаймыз де есімізден
тарс шығ ып кетіпті. Төрт көзіміз түгел отырып, Елбасы туғ ан
кү німен қ ұ ттық гау манадан бері ешқ айсымыздың есімізге түспепті.

Ү ялғ ан тек тұ рмас деген ғ ой. Қ ысылғ аннан: “Айт, Нұ рсұ лтан Ә бішұ лы, бү гін туғ ан кү нің із ғ ой. Шын жү рек пен тілейміз. Біздің Сізге тартуымыз — осы болды”, — деппін. Ертеңгі өзіміздің Мәскеудің газеттерін ақ тарып отырсам, кейбір қ ырғ ақ қ ағ аз қ аламгерлер әлгі әзілімді сан-сақ қ а жү гіртіп бастыпты.

Ол да ештең е емес екен. Ә лгі жиын бітпей жатып, мәжіліс үстінде әлденеше рет сө йлеп, ұ сынысын ө ткізе алмай шайманданып болғ ан бір депутатымыз, қ асында екі серігі бар, сосып-состып кіріп келді. “Мынау — менің депутаттық сауалым. Жауабын ертең гі мәжілісте тосамын”, деп бір парақ қ ағазды алдыма қ ойып тастап, сарт-сү рт есікті жауып, шығып кетті. Оқ ысам — қ ызыл шатақ . “Қ абылданғ ан қ аулыны қ айта дауысқ а қ ойдыртпаймын. Дауыс беру тәртібі бұ зылғ ан. Менің әлденеше рет сө з қ ойып, өлденеше рет сө з сө йлегенімді, тө раг а сіз де, Президиуте кө ріп отырдың ыздар. Бірақ , дауыс беру қ орытындысын қ ағ аз, мен мәжіліске атымен қ атыспаг ан болып шық ғ ым”, — деп. Тө раг аның орынбасары болып істейтін Қ уаныш Сұ лтановты шақ ырып, ә ңгімені қ олына ұ статтым. “Мынаны тексерің із. Жауабын ертеңгі беруіміз керек”, дедім. Қ аг азг а кө з қ иығ ын салып, оны қ ұ лақ қ ағ ып алып кетті. Желкесін қ асып, шығ а жө нелді. Ү ш-тө рт сағ ат өтпей телефон соқ ғ ы. Дауысы — мен кү те қ оймаг андай — өте кө ңілді. “Ә беке, сү йінші, бәрі дұ рыс!” дейді. Сө йтсем, сағ ат бір, ол кезде мәжілісті бастан-аяқ ө зі тү сіріп тұ ратын тұ рақ мерзімді болатын. Куаныш манаг ы депутатты әлденеше әріптестерімен бірге шақ ырып алып, соның тү сірген таспасын бастан-аяқ қ арап шық ты. Сө йтсе, талай рет сө йлеп, сө зі таусылып, әбден зығ ырданы қ ағ ан даукес депутат ызаланғ аннан алдындағ ы ұ ясында тұ рғ ан дауысқ а сұ қ пасын жұ лып алып, оң жақ қ ұ лағ ына қ ыстырып, қ ойып, Онысын қ ызу таласқ а беріліп отырып, ө зі де ұ мытып кетіпті. Ә лгі таспадан тайғ а таң ба басқ андай бәрі кө рінеді. Сонда , иегін жұ дырығ ымен бірер рет ү йкеп-ү йкеп, монитор алдына шөгіп тұ рып, ү н-тү нсіз есікке беттепті.

Сө йтіп, қ иын жылдардағ ы қ иырман-шиырман қ ызу арпалыстың дү ниеге келген жаң а Астананың қ ұ н санап жайнай-жайнай түскен ажарын әр кө рген сайын есің е талай нәрсе оралады. Сарыдың ішің це — жадыма әбден жатталып қ алғ ан 1994 жылғ ы тамыздың алтыншы шілдесі кү ні болып ө ткен осы бір оқ иғ ан ерінді тіпті бө лек.

Кө з алдымда кү лім қ ағ ып, кө кке самғ ап бара жатқ ан ж Байтақ жанарым барда оны жадыма дәйім салып тұ ратынығ ар.

6 іиілде 2006 жыл.